

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Reuring in de Raad: Factoren bij partijveranderingen in Nederlandse gemeenteraden: een verkennend onderzoek

Sjoers, Erik

Citation

Sjoers, E. (2024). *Reuring in de Raad: Factoren bij partijveranderingen in Nederlandse gemeenteraden: een verkennend onderzoek*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3766023>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Reuring in de raad

Factoren bij partijveranderingen in Nederlandse gemeenteraden: een verkennend onderzoek

E.N. (Erik) Sjoers BSc. – 4207639

Master Political Science: specialisatierichting Nederlandse politiek

Master Thesis Seminar Nederlandse Politiek

Datum: 10 juni 2024

Begeleider: Dr. Peter Castenmiller

Tweede lezer: Dr. Tim Mickler

Aantal woorden: 9.827

Abstract

Partijafsplitsingen, of *legislative party switching*, is binnen de politicologie een onderwerp waar veel onderzoek naar is gedaan. Desondanks is de context van Nederlandse gemeenteraden nog niet eerder onderzocht, terwijl het fenomeen in de praktijk steeds vaker waargenomen wordt (Abels, 2018; Ketelaar, 2021). Deze studie beoogt een eerste aanzet te zijn voor meer inzicht in factoren en beweegredenen bij afsplitsingen binnen Nederlandse gemeenteraden. In de theoriesectie wordt allereerst de academische literatuur gecombineerd met de specifieke context van Nederlandse gemeenteraden. Hieruit volgen zes verwachtingen, die vervolgens middels een thematische analyse worden getoetst aan acht semi-gestructureerde kwalitatieve interviews met afgesplitste gemeenteraadsleden.

De bevindingen suggereren dat er in bijna alle gevallen sprake is van een conflict: interpersoonlijk, ideologisch, of een combinatie van beide. De mogelijkheid tot herverkiezing noemt een enkeling als belangrijke reden, al moet hierbij een kanttekening worden geplaatst wat betreft de representativiteit van de steekproef. Het aantal voorkeursstemmen speelt voor de meeste participanten een grote rol voor de rechtvaardiging van hun keuze tot afsplitsing. Bijzondere rollen, zoals het fractievoorzitterschap, lijken weinig tot geen effect te hebben op partijveranderingen. Tenslotte laat het thema loyaliteit zien dat raadsleden vooral betrokken zijn bij personen binnen de partij, boven de partij als institutie. Daarbij wordt bij dit thema ook duidelijk hoe ingrijpend en emotioneel de gebeurtenis voor deelnemers kan zijn.

Inhoudsopgave

Abstract	2
Inhoudsopgave	3
Hoofdstuk 1: Inleiding	4
Hoofdstuk 2: Theorie	6
2.1: <i>Herverkiezing</i>	6
2.2: <i>Aantal voorkeursstemmen</i>	7
2.3: <i>Bijzondere rollen</i>	8
2.4: <i>Ideologische conflicten</i>	8
2.5: <i>Interpersoonlijke conflicten</i>	9
2.6: <i>Loyaliteit</i>	9
Hoofdstuk 3: Onderzoeksonwerp en casusselectie	11
Hoofdstuk 4: Methode van dataverzameling en -analyse	13
Hoofdstuk 5: Analyse	14
5.2. <i>Thema 1, herverkiezing</i>	14
5.2. <i>Thema 2, invloed van het aantal voorkeursstemmen</i>	16
5.3. <i>Thema 3, bijzondere rollen binnen de gemeenteraad</i>	18
5.4. <i>Thema 4 en 5, ideologische en interpersoonlijke conflicten</i>	19
5.5. <i>Thema 6, loyaliteit</i>	23
Conclusie	27
Bibliografie	29
Appendix A: topiclist	33

Hoofdstuk 1: Inleiding

Partijafsplitsingen; in de Nederlandse politiek is het geen onbekend fenomeen. De wettelijke positie van gekozen volksvertegenwoordigers geeft hen de mogelijkheid om hun fractie te verlaten, maar de zetel te behouden. Dit komt doordat zij op persoonlijke titel zijn gekozen en niet namens de partij waarvoor zij op de lijst hebben gestaan tijdens verkiezingen. Ook staat deze mogelijkheid los van het aantal voorkeursstemmen dat zij hebben ontvangen. Vooral binnen de Tweede Kamer krijgen deze afsplitsers – of negatiever; ‘zetelrovers’ (Waling, 2017) – en diens beweegredenen veel aandacht. De partijleiders van bijvoorbeeld de Partij voor de Vrijheid en Nieuw Sociaal Contract hebben zich in het verleden als Kamerlid afgesplitst.

De regels betreffende afsplitsingen komen in grote lijnen binnen alle bestuurslagen overeen: ook binnen gemeenteraden splitsen raadsleden zich af. Afsplitsingen vinden steeds vaker plaats, zo berichtten Trouw en NRC (Abels, 2018; Ketelaar, 2021). In de raadsperiode 2014 tot 2018 telde dertig procent van de gemeenten één of meer afsplitsingen, van 2018 tot 2021 was dit 45,6 procent (Ketelaar, 2021). Naast de discussie over ‘zetelroof’ en voorbeelden van uitdagingen op het gebied van de bestuurbaarheid van gemeenten, wordt ook over de redenen van de afsplitsing geschreven (Ketelaar, 2019). Raadsleden benoemen dat er een conflict centraal staat: over het functioneren binnen de fractie, een verschil van inzicht over een actueel politiek onderwerp, of over de banden met de landelijke partij (Ketelaar, 2019).

Wetenschappelijk onderzoek heeft zich vooral gericht op landen en bestuurslagen met veel afsplitsingen, bijvoorbeeld in Brazilië (Desposato, 2006; O’Brien & Shomer, 2013; Hott & Sakurai, 2021), Japan (Katô, 1998; Milazzo & Scheiner, 2011) of Italië (Heller & Mershon, 2008; Klein, 2016). Daarnaast zijn veel onderzoeken gepubliceerd die toegespitst zijn op specifieke invloeden en beweegredenen, zoals de kans op herverkiezing (Aldrich & Bianco, 1992; Kemahlioglu & Sayarı, 2017), de invloed van het aantal voorkeursstemmen (Klein, 2016) en verschillende soorten conflicten (Gherghina, Close & Kopécky, 2019). In de theorie sectie zullen verschillende thema’s uiteen worden gezet, die worden gekoppeld aan specifieke kenmerken binnen gemeenteraden in Nederland, om zo tot verwachtingen te komen die centraal zullen staan in het onderzoek.

Hoewel afsplitsingen en partijveranderingen binnen Nederlandse gemeenteraden steeds vaker voorkomen, is deze context nog niet eerder onderwerp van wetenschappelijk onderzoek geweest. De academische relevantie zit in de primeur, maar ook kan dit onderzoek naar aanleiding van de verschillende interviews nieuwe factoren introduceren. Daarnaast heeft dit onderzoek een sterke maatschappelijke relevantie, voor bijvoorbeeld het functioneren van de

gemeenteraad of de culturen binnen gemeenteraden. Middels een kwalitatief onderzoeksontwerp wil deze thesis een eerste aanzet geven voor een theoretische onderbouwing van afsplitsingen binnen Nederlandse gemeenteraden. De onderzoeksvraag die daarom centraal staat, luidt:

“Welke factoren hebben invloed op afsplitsingen en partijveranderingen bij Nederlandse gemeenteraadsleden?”

Allereerst wordt in hoofdstuk 2 verschillende theoretische verwachtingen uiteengezet, die gekoppeld worden aan kenmerken van Nederlandse gemeenteraden als institutie. Deze verwachtingen worden onderverdeeld in zes thema's, die centraal staan in het gestructureerde deel van het onderzoek. Dit zijn: herverkiezing, invloed van het aantal voorkeursstemmen, bijzondere rollen binnen de gemeenteraad, interpersoonlijke en ideologische conflicten en tenslotte loyaliteit. Na de theorie zal worden ingegaan op de onderzoeksmethoden en data-analyse, waarna de interviews per thema worden geanalyseerd. Tenslotte zal in de conclusie worden beschreven welke inzichten zijn opgedaan en welke aanbevelingen kunnen worden gedaan voor verder onderzoek.

Hoofdstuk 2: Theorie

Aan politieke partijen wordt vaak de rol van ‘vehikel’ tussen kiezers en de politiek toegeschreven (Mayhew, 1974). Doordat volksvertegenwoordigers opereren onder het label van een politieke partij, draagt dit bij aan de mate waarin politiek door kiezers begrepen wordt (Lau & Redlawsk, 2001). Veranderingen in deze verbindingen tussen kiezer, partij en gekozene, zo beschrijft Mershon (2014), zijn daarom bij uitstek interessant. Om deze redenen is in de loop der jaren veel aandacht uitgegaan naar partijafsplittings binnen de politicologie.

Over waarom volksvertegenwoordigers van partij veranderen, bestaan binnen de literatuur twee benaderingen, die Mershon als de strategische en de institutionele benadering onderscheidt (2014). De strategische benadering wordt benoemd in het artikel van Aldrich en Bianco waar rationelekeuzetheorie is toegepast op partijkeuze door politici (1992). Volgens dit model willen politici hun kans op succes maximaliseren en zoeken stemmen, *office-holding* en invloed op beleid (Müller & Strøm, 1999). Politici splitsen zich af op het moment dat de baten hoger zijn dan de kosten. Daartegenover staat de institutionele benadering (Volpi, 2018), die meer nadruk legt op ideologische drijfveren van politici of op de volksvertegenwoordiging als institutie.

De theoriensectie behelst het uiteenzetten van verwachtingen, in de vorm van zes thema's die centraal staan in dit onderzoek. Hierbij is een selectie gemaakt van theorieën rondom partijveranderingen op basis van wat mogelijk is in de context van Nederlandse gemeenteraden. Bijvoorbeeld, binnen het kiessysteem bestaat er ruimte voor voorkeursstemmen en voorkeurszetels, waardoor de theorie van Klein (2016) mogelijk van toepassing is. Theorieën gebaseerd op andere kiesstelsels zijn achterwege gelaten, omdat deze niet van toepassing kunnen zijn op de Nederlandse context. Op deze manier worden verwachtingen vanuit de academische literatuur gecombineerd met kenmerken binnen Nederlandse gemeenteraden, wat het theoretisch fundament van dit onderzoek vormt.

2.1: Herverkiezing

Het eerste thema binnen dit onderzoek is herverkiezing: een strategisch thema pur sang. Volksvertegenwoordigers willen de kans om herkozen te worden, maximaliseren (Aldrich & Bianco, 1992; Desposato, 2006; Müller & Strøm, 1999; Kemahlioglu & Sayari, 2017). In lijn met deze strategische benadering, splitsen raadsleden zich af wanneer de mogelijke baten van een afsplitsing hoger zijn dan de kosten (Aldrich & Bianco, 1992; Klein, 2016). Of, geredeneerd vanuit de politicus, zouden de kosten van het aanblijven bij de partij hoger zijn dan het

afsplitsen. Omdat herverkiezing een belangrijke baat kan zijn, beschrijven Mershon en Shvetsova (2007) dat volksvertegenwoordigers zich vaker afsplitsen wanneer de verkiezingen naderen. Ook Klein (2016) merkt op dat binnen kiessystemen waarin de kandidaat centraal staat, zoals binnen Nederlandse gemeenteraden, afsplitsingen vaker plaatsvinden wanneer de partij zetels lijkt te gaan verliezen. Ook kan de plek op de kieslijst voor een zittend raadslid tegenvallen, waardoor het loont om zich aan te sluiten bij een andere partij voor een grotere kans op herverkiezing.

Wanneer deze politici zich aansluiten bij een andere partij, stelt de literatuur dat zij vervolgens vaker voor een grotere partij kiezen (Yoshinaka, 2005; Desposato, 2006; Mershon, 2014). Logischerwijs verhoogt dit de kans om herkozen te worden, omdat de partij meer zetels haalt en dus meer volksvertegenwoordigers mag leveren. In de context van gemeenteraden hebben afdelingen van landelijke partijen of lokale partijen in kleine gemeenten steeds meer moeite om geschikte kandidaten te vinden voor op de kieslijst (Otjes et al., 2020), waardoor de toetreding van een ervaren politicus welkom kan zijn.

2.2: Aantal voorkeursstemmen

Het tweede strategische thema is de invloed van het aantal voorkeursstemmen. De verwachting is dat raadsleden die meer voorkeursstemmen verkregen tijdens de voorgaande verkiezingen, eerder geneigd zijn zich af te splitsen. In een artikel van Klein (2016) dat zich richt op dit effect, wordt geconcludeerd dat kiesstelsels met de mogelijkheid tot voorkeursstemmen, maar waar de partijen de grootste rol spelen binnen het kiesstelsel, er een grotere prikkel bestaat voor politici om zich af te splitsen. Het Nederlandse kiesstelsel binnen gemeenten voldoet hieraan, ook gezien de relatief lage voorkeursdrempel. In kleinere gemeenten is dit aantal bijvoorbeeld 150 stemmen (Vollaard et al., 2022).

Ook andere factoren spelen mee in dit thema. Zo refereren afsplitsers in verklaringen naar het aantal ontvangen voorkeursstemmen (Klein, 2016): zij voelen een verantwoordelijkheid richting kiezers of zien het aantal stemmen als een rechtvaardigingsgrond voor de afsplitsing (Hoving, 2023). Juist de mogelijkheid voor kiezers om een voorkeursstem uit te brengen, kan worden gezien als een stem op de politicus als persoon, in plaats van op de partij. Deze visie bevestigt de theorie van Mayhew (1974) over een partij als vehikel. Daarnaast houdt het verband met het eerste thema rondom de kans om herkozen te worden: een raadslid dat op persoonlijke titel een aanzienlijk aantal stemmen wist te bemachtigen, of eerder zelfs de voorkeursdrempel had behaald, heeft een grotere kans om herkozen te worden (Desposato,

2006, p. 67) door diens bekendheid in de gemeente. Tenslotte wijzen Hott en Sakurai (2021) in het geval van het aansluiten bij een andere verkozen partij op de bereidheid die deze partij moet hebben om een nieuw raadslid te verwelkomen (p. 407). Zij stellen dat een raadslid met veel voorkeursstemmen die bereidheid verhoogt in het licht van toekomstige verkiezingen.

2.3: Bijzondere rollen

De voorgaande thema's, herverkiezing en voorkeursstemmen, houden sterk verband met de politicus die naar zoveel mogelijk stemmen streeft. In het artikel waar Müller en Strøm (1999) doelen van politici onderscheiden, benoemen zij onder andere *office-holding*, oftewel bijzondere rollen binnen het parlement. Dit is het derde thema in dit onderzoek. Zo bestaat er in de context van Nederlandse gemeenteraden een behoorlijk aantal functies bovenop het raadslidmaatschap die aantrekkelijk zijn voor raadsleden aangaande status binnen de raad, of invloed op het beleid: bijvoorbeeld voorzitter van verschillende commissies, zoals de auditcommissie, werkgeverscommissie, vertrouwenscommissie, of de agendacommissie (in andere gemeenten: het Presidium). Ook kiezen veel gemeenteraden de voorzitters voor commissievergaderingen uit hun midden.

Daarnaast zijn er ook mogelijkheden om door te groeien binnen dezelfde partij: het lijsttrekkerschap bijvoorbeeld, fractievoorzitterschap, of de positie van wethouder bij toetreding tot het College. Uit verschillende studies (Yoshinaka, 2005; Mershon, 2014; O'Brien & Shomer, 2013) blijkt dat volksvertegenwoordigers met een bijzondere rol minder snel geneigd zijn zich af te splitsen, omdat zij deze mogelijk verliezen bij afsplitsing. Ook voelen zij een grotere verantwoordelijkheid binnen de partij wanneer zij bijvoorbeeld de rol van fractievoorzitter bekleden.

2.4: Ideologische conflicten

Het vierde thema sluit aan bij het derde doel van politici volgens Müller en Strøm (1999): invloed op beleid. Raadsleden splitsen zich af naar een partij waarmee zij beter overeenkomen of beginnen een eigen fractie om ideologische redenen (Kemahlioğlu & Sayar, 2017; Mershon, 2014; Volpi, 2018). Dit thema richt zich op de ideologische drijfveren van volksvertegenwoordigers en is dus institutioneel. Volgens De Ketelaar (2019) noemen Nederlandse raadsleden ideologie ook vaak wanneer zij hun keuze voor afsplitsen

verantwoorden: de auteur geeft als voorbeeld hoe gemeenten bijvoorbeeld grote bezuinigingen hebben moeten doorvoeren, wat ideologische debatten heeft aangewakkerd.

Binnen sommige gemeenteraden is de scheidslijn tussen coalitie en oppositie scherp (Vos et al., 2023). Er wordt beschreven dat er soms sprake is van een giftige cultuur, waarbinnen voorstellen van de oppositie consequent worden weggestemd. Dit raakt aan de verwachting dat wanneer een raadslid voelt geen invloed te hebben op beleid, diegene naar mogelijkheden zoekt om invloed te vergroten: bijvoorbeeld door van partij te veranderen. Ook houdt dit thema verband met de voorspelling van Yoshinaka (2005), Desposato (2006) en Mershon (2014) dat politici zich eerder afsplitsen naar grotere of regerende partijen. Logischerwijs heeft een raadslid binnen een grotere of coalitiepartij meer invloed op het beleid, waarnaar volgens Müller en Strøm door politici wordt gezocht (1999).

2.5: *Interpersoonlijke conflicten*

Het vijfde thema, interpersoonlijke conflicten, heeft minder betrekking op de politieke actualiteit. Verstoorde communicatie of een slechte sfeer kan immers binnen iedere samenwerking plaatsvinden, dus ook binnen gemeenteraadsfracties. Het onderzoek van Gherghina, Close & Kopécky (2019) stelt dat raadsleden zich afsplitsen bij een dergelijk conflict. Deze auteurs halen het *Exit, Voice and Loyalty framework* van Hirschmann (1970) aan. Volgens dit sociologische kader hebben ontevreden deelnemers in allerlei soorten organisaties en verenigingen in feite twee opties: ergernissen uitspreken of veranderingen voorstellen (*Voice*), of uit de organisatie treden (*Exit*). Zoals ook het onderzoek van Kerevel (2014) bevestigt, beïnvloedt de factor loyaliteit (*Loyalty*) deze afweging soms sterk.

2.6: *Loyaliteit*

Dit leidt tot het zesde thema: loyaliteit. In de literatuur wordt loyaliteit vooral in verband gebracht met *office-holding*, het derde thema in dit onderzoek. Zowel Kerevel (2014) als Leighton en Lopéz (2002) beschrijven dat politici loyaal blijven om uitzicht te hebben op een bijzondere rol. Uiteindelijk werkt dit door in de mate van invloed op beleid, zoals in thema 4 is beschreven (Kanthak, 2009). Toch presenteren Van Vonno en anderen (2014) een andere definitie van loyaliteit: de keuze om partijeenheden te laten prevaleren tijdens een (ideologisch) conflict binnen de partij. Wanneer deze loyaliteit wordt afgedwongen doordat de partij consequenties verbindt aan het afwijken, dan is er sprake van partijdiscipline (Van Vonno et

al., 2014). Maar ook dit kan negatieve gevolgen hebben, wanneer kiezers vinden dat een volksvertegenwoordiger te loyaal is aan de partij (Carson, Koger, Lebo & Young, 2010).

Hoofdstuk 3: Onderzoeksontwerp en casusselectie

Dit onderzoek hoopt een eerste aanzet te kunnen zijn tot het plaatsen van de beweegredenen van afgesplitste Nederlandse gemeenteraadsleden in de theorie. Het onderzoeksontwerp is om deze reden inductief en bestaat uit acht kwalitatieve interviews met afgesplitste gemeenteraadsleden (verder: participanten) in Nederland. De conceptualisering van een afsplitsing, of partijverandering, in dit onderzoek, is wanneer een raadslid besluit onder een andere fractienaam te opereren dan de naam van de lijst waaronder het raadslid verkozen is. Deze definitie doet recht aan de staatsrechtelijke positie van een verkozen raadslid en houdt daarnaast rekening met de verschillende soorten afsplitsingen.

De methode van interviews is bij uitstek geschikt om meningen en percepties van participanten te onderzoeken (Van Thiel, 2021): in dit geval de factoren die leidden tot een afsplitsing. De anonimiteit van participanten is gegarandeerd, wat hen de mogelijkheid gaf eerlijk te kunnen vertellen over hun beweegredenen. Ook is de verwachting dat participanten eerder uitspraken doen over mogelijke strategische afwegingen als zij sociale wenselijkheid minder in acht hoeven te nemen (Van Thiel, 2021; Bryman, 2016). In het bijzonder bij een interpersoonlijk conflict binnen de fractie dient anonimiteit gegarandeerd te zijn.

Het totale aantal mogelijke participanten, de *population of interest*, zijn alle gemeenteraadsleden in Nederland die zich hebben afgesplitst in de periode maart 2020 tot maart 2024. Deze periode duurde vier jaar, waarbij de gemeenteraadsverkiezingen op 16 maart 2022 het middelpunt markeren. De keuze voor deze periode biedt als voornaamste voordeel dat de volledige zittingsperiode is geïncorporeerd, omdat bepaalde factoren die leiden tot een afsplitsing vaker voorkomen aan het einde van de periode. Hiernaast geeft deze keuze de grootste kans om afgesplitste raadsleden bereid te vinden voor deelname aan het onderzoek, gezien zij gekozen of herkozen zijn in deze periode, of nog niet al te lange tijd de politiek hebben verlaten. Zo wordt ernaar gestreefd een actueel en valide beeld te presenteren.

De *population of interest* is in dit onderzoek een relatief kleine groep individuen. Daarom wordt gebruik gemaakt van een selecte steekproef, oftewel een gemakssteekproef (Van Thiel, 2021). Logischerwijs is er een veelheid aan factoren en beweegredenen die mogelijk invloed hebben op het proces tot afsplitsing. Toch is er in het kader van de uitvoerbaarheid van het onderzoek ervoor gekozen om participanten niet te selecteren op bepaalde eigenschappen of contexten. Wel kunnen deze invloed hebben, waardoor deze hierna zullen worden nagelopen voor de representativiteit en validiteit van deze studie.

Voordat enkele van deze eigenschappen en contexten worden uiteengezet, is het belangrijk om te vermelden dat de non-responsbias hier een grote rol speelt. Participanten binnen dit onderzoek hebben zelf voor deelname gekozen. Dit betekent dat zij bereid zijn geweest en tijd hebben genomen om mee te doen aan het onderzoek. Daarnaast heb ik zelf als onderzoeker ook een groep mogelijke participanten uitgesloten: omwille van mijn reflexiviteit en integriteit in de rol van onderzoeker, heb ik mij onthouden van het onderzoeken van afsplitsingen in de gemeente Dronten – waar ik betrokken ben geweest als burgerraadslid en plaatsvervangend raadslid – en hieruit voortvloeiend afsplitsingen vanuit of naar de VVD in de provincie Flevoland.

Betreffende de steekproef identificeer ik op allereerst een aantal kenmerken van de participanten. Zo zijn er verschillende typen afsplitsingen mogelijk (O'Brien & Shomer, 2013): het kan immers één raadslid, meerdere raadsleden tegelijkertijd, of de gehele fractie zijn. Van de acht participanten zijn er vier alleen afgesplitst, de overige vier samen met één of meerdere raadsleden. Bij één participant betrof de afsplitsing de gehele fractie. Aangaande de grootte van de gemeenteraad, waaruit volgens onderzoek ook bijbehorende omgangsnormen mee samenhangen (Vos et al., 2023), wordt gebruik gemaakt van de classificatie van de VNG (VNG, z.d.). Eén participant is afkomstig uit een kleine gemeente, vijf participanten zijn afkomstig uit zogenoemde middelgrote gemeenten. Twee participanten zijn raadslid in een grote gemeente. Drie participanten komen uit een randstedelijke gemeente, de andere vijf niet. Factoren passend bij specifieke thema's, zoals bijzondere rollen van raadsleden voor de afsplitsing of het aantal voorkeursstemmen tijdens de verkiezingen, zullen worden behandeld bij de analyse rondom de thema's.

Hoofdstuk 4: Methode van dataverzameling en -analyse

De data die in dit onderzoek zullen worden gebruikt, zijn de transcripten van acht kwalitatieve, semi-gestructureerde interviews. Hoewel dit onderzoek de gevestigde politicologische theorie probeert te toetsen aan nieuwe casuïstiek, moet worden voorkomen dat participanten te veel één richting op worden gestuurd. Dit wordt vermeden door het interview in twee onderdelen op te splitsen. Allereerst wordt de participant gevraagd om zelf de beweegredenen zo compleet mogelijk te benoemen. Hier is ruimte voor de participant om diens verhaal over de partijverandering te vertellen. Door het semi-gestructureerde karakter kan een gesprek ontstaan, waarbij de interviewer door kan vragen op bepaalde aspecten. Vervolgens behandelt het tweede deel de thema's, ook wanneer in het eerste deel een thema al aan de orde was gekomen.

Doordat het interview een gestructureerd deel bevat, is er een verhoogde betrouwbaarheid van het onderzoek, omdat er een hogere mate van consistentie kan worden gepresenteerd (Bryman, 2016). Er kunnen uiteindelijk bredere conclusies getrokken worden over de verschillende verwachtingen, omdat alle participanten over dezelfde thema's zijn bevestigd. De kwaliteit van het onderzoek valt en staat immers bij de kwaliteit van de vragen (Van Thiel, 2021), daarom is de vragenlijst voorgelegd aan de begeleider en is de feedback verwerkt. Tegelijkertijd zorgt het semi-gestructureerde karakter ook voor de mogelijkheid om door te vragen op het moment dat een participant een interessant punt naar voren brengt of één van de verwachtingen duidelijk bevestigt. Daarnaast biedt een semi-gestructureerd karakter het voordeel dat het interview meer op een gesprek lijkt, wat participanten mogelijk meer op het gemak laat voelen (Bryman, 2016).

Zoals beschreven in de theoriesectie, kunnen de beweegredenen rondom afsplitsingen sterk verschillen. Omdat het onderzoek zich sterk centreert rondom de verschillende verwachtingen en het semi-gestructureerde karakter hier ook aanleiding toe geeft, past een thematische analyse bij dit onderzoeksontwerp. Op deze manier kunnen de verwachtingen in verschillende thema's worden onderverdeeld, die apart van elkaar geanalyseerd worden over de gehele breedte van de participanten (Van Thiel, 2021, p. 176). De onderzoeksvraag stelt immers ook 'factoren' centraal, die in deze context de thema's zijn. Tevens biedt deze methode het voordeel dat verbanden tussen de thema's duidelijker zichtbaar worden. Bij deze methode van data-analyse is het wel essentieel open te blijven voor factoren die niet in de verwachtingen zijn geïncorporeerd: ook bij het coderen moet hier voorzichtig mee om worden gegaan (Van Thiel, 2021, p. 180). De transcripten van de afgelegde interviews zijn gecodeerd middels het programma Atlas.ti.

Hoofdstuk 5: Analyse

Voor de data-analyse is gekozen voor een thematische analyse, om de invloed van verschillende factoren zo goed mogelijk te kunnen scheiden, en tegelijkertijd te kunnen vergelijken over de breedte van de participanten (Van Thiel, 2021, p. 176). Om deze reden wordt de analyse opgedeeld in vijf paragrafen, waarbij de twee thema's over conflicten zijn samengevoegd. In de conclusie zal verder worden ingegaan op factoren die niet direct in één van de thema's passen, waardoor het onderzoek open blijft. In de analyse maak ik voor de leesbaarheid gebruik van 'hij'. Dit zegt niets over het gender van het geïnterviewde raadslid.

5.2. Thema 1, herverkiezing

Zoals beschreven in de theorie sectie, is herkozen worden voor veel volksvertegenwoordigers een belangrijk doel. In lijn met de rationelekeuzetheorie, splitsen zij zich af wanneer de baten hoger zijn dan de kosten, of andersom. Aan alle participanten van de interviews, is de vraag gesteld: "Heeft u in de keuze om van partij te veranderen rekening gehouden met of u herkozen zou worden bij de eerstvolgende verkiezing?"

Belangrijk om te vermelden, is dat alle participanten in dit onderzoek zijn afgesplitst na de gemeenteraadsverkiezingen van 2022. Geen van de participanten heeft zich afgesplitst in de periode 2020 tot 2022, wat een vraag openlaat uit de theorie sectie. Hierin werd beargumenteerd dat raadsleden die zich strategisch afsplitsen, dit vaker dicht richting de verkiezingen doen (Mershon & Shvetsova, 2007). Dit is een belangrijke limitatie van dit onderzoek die aangestipt moet worden. Toch geeft één van de acht participanten aan dat herverkiezing inderdaad een belangrijke, al dan niet de belangrijkste overweging was om zich af te splitsen. Ook al waren de verkiezingen in zijn geval over drie jaar. Op de vraag antwoordt het geïnterviewde raadslid:

"Jazeker, daarom hebben we het ook vorig jaar gedaan. Anders zouden we het langer door laten etteren. En dan zou de tijd om ons te profileren als nieuwe partij veel te kort zijn."

Hierin is duidelijk te lezen hoe deze fractie een rationele keuze heeft kunnen maken tussen de kosten en de baten van het aanblijven bij de eerdere partij, en het oprichten van een nieuwe lokale partij. Hierbij heeft herverkiezing, en het kunnen profileren als nieuwe partij, duidelijk een rol gespeeld. Eerder behorend tot een landelijke partij, gaf de participant aan dat er binnen de eerdere fractie conflicten ontstonden over de samenwerking binnen de fractie. Door de

afsplitsing, ook gevoed door onvrede over hoe de landelijke partij organisatorisch was ingericht, wordt meerdere keren aangegeven zich ‘bevrijd’ te voelen.

“Dus we hadden het wel een beetje gehad met de [OUDE PARTIJ]. Lokaal gezien. En provinciaal. En toen hebben we... Ja goed, we voelen ons... bevrijd.”

“En sindsdien functioneren wij als nooit tevoren. Het lucht nog iedere dag op dat we gestopt zijn. En we kunnen fantastisch samenwerken met de coalitie en met de overige oppositiepartijen. En we voelen ons als een vis in het water.”

Drie van de participanten geven aan op het moment van afsplitsing geen rekening te hebben gehouden met herverkiezing, maar hier in maart 2024 wel mee bezig te zijn. Twee van hen geven aan toevallig minder dan een maand voor het interview te hebben besloten mee te gaan doen met de verkiezingen. Wel maakt één van deze raadsleden hierbij de kanttekening betreffende retrospectief stemmen, zoals aangehaald in de theoriesectie:

“Als mensen mijn keuze niet waarderen of daar geen waardering voor hebben in de vorm van een stem, dan is dat maar zo. Ik heb nadrukkelijk voor mezelf het uitgangspunt dat ik moet hetgene doen wat goed voelt. En als mijn keuze betekent een mindere grote kans op herverkiezing, dan is dat zo.”

Deze visie op herverkiezing werd ook door het andere raadslid gedeeld. Hij gaf aan ten tijde van de afsplitsing niet nagedacht te hebben over herverkiezing, maar de komende tijd aangrijpt om te peilen of inwoners willen dat hij zichzelf verkiesbaar stelt. Het raadslid gaat er wel vanuit dat hij misschien herkozen zal worden.

“Nee, helemaal niet. Want ik heb expliciet, en als je kijkt naar de interviews die ik bij [NIEUWSMEDIUM] gegeven heb, heb ik expliciet gezegd, want het kan ook zijn dat mensen dan vinden, ja joh, je hebt een verkeerde keuze gemaakt. Want ik heb me jouw stem gegeven.”

Ik heb nogmaals gezegd, het draait niet om [NAAM PARTICIPANT]. Het draait niet om mij. Ik doe alles in het belang van de inwoners. Dus als de inwoners vinden dat ik dat niet goed gedaan heb, of ik heb mijn eigen niet voldoende ingezet, dan mogen ze me daarop

afrekenen. Want ik vind uiteindelijk, het gaat niet om mij. Ik zit daar niet voor mezelf in de raad.”

Twee participanten geven aan geen rekening te hebben gehouden met eventuele herverkiezing in 2026 en ook nog niet zeker te zijn over de toekomst. Eén van de raadsleden was van plan om te stoppen na deze periode, maar bekijkt nu ook de mogelijkheid van het aansluiten bij een andere bestaande partij. De ander beschrijft hoe hij beseft drie opties te hebben: een nieuwe lokale partij oprichten, een landelijke partij introduceren in de gemeenteraad, of zich aansluiten bij een andere bestaande partij. Opvallend is hierin dat stoppen als raadslid na 2026 niet is genoemd. Ten slotte geven de laatste twee participanten aan dat er wel over de verkiezingen in 2026 is gesproken, maar dat hier nog geen keuze over is gemaakt.

“Er is wel over gesproken. En op dit moment hebben wij het besluit genomen om met z'n drieën als onafhankelijke partij verder te gaan. Wel met die verstandhouding dat we gewoon in het komende jaar zelf bekijken: hoe gaan we hierin verder? Gaan wij met z'n drieën verder? Denken wij dat we een goede achterban kunnen creëren?”

Tegen de verwachtingen uit de theoriesectie in, heeft geen van de participanten zich aangesloten bij een bestaande partij. Alle raadsleden zijn een fractie begonnen die eerder niet bestond. Hierdoor kunnen er ook geen conclusies worden getrokken over de verwachting dat afsplitsers zich eerder bij een grotere partij zouden aansluiten (Yoshinaka, 2005; Desposato, 2006; Mershon, 2014). Twee van de acht participanten benoemen tijdens het interview wel de mogelijkheid tot het aansluiten bij een bestaande partij. Het raadslid dat hierboven is geciteerd, geeft bijvoorbeeld aan dat wanneer ervoor wordt gekozen zich aan te sluiten bij een andere bestaande partij, hij niet zeker weet of alle raadsleden in zijn nieuwe fractie voor dezelfde partij zouden kiezen.

5.2. Thema 2, invloed van het aantal voorkeursstemmen

Van de acht raadsleden gaven zes dat het aantal voorkeursstemmen een afweging was in de keuze om van partij te veranderen. Dit ligt in lijn met de conclusie van Klein (2016). Dit is ook in lijn met de verwachtingen uit de theoriesectie. Toch zijn er wel verschillen op te merken in de manier waarop de participanten dit verder beargumenteren. Zo geeft één van deze zes aan dat het aantal voorkeursstemmen wel degelijk een invloed heeft gehad, maar legt in de

argumentatie vooral de nadruk op wat een gemeenteraadslid voor de gemeenschap betekent. Met voorbeelden van concrete beleidsontwikkelingen, rechtvaardigt hij het vertegenwoordigen van het dorp in de gemeente waar hij vandaan komt. Een ander raadslid, die als lijsttrekker bij de afgelopen verkiezingen meer dan twee-derde van de stemmen van de partij won, legt de nadruk op het afmaken van het mandaat.

“Jazeker, want dat heeft er juist eigenlijk aan bijgedragen dat ik vond dat ik gewoon mijn werk moest blijven doen. Dat waar ik voor gekozen ben, dat ik dat ook gewoon afmaak.”

Twee andere raadsleden geven aan wanneer zij minder voorkeursstemmen hadden ontvangen, ze de zetel waarschijnlijk hadden teruggegeven. Zo schetst een andere lijsttrekker met meer dan duizend stemmen:

“Ja, ik denk dat als ik bijvoorbeeld veertig stemmen gehaald zou hebben en daarmee niet de voorkeursdrempel, dan zou het minder legitiem zijn om mij af te gaan spitsen. Dan denk ik dat ik mijn zetel wel teruggegeven heb.”

Eenzelfde redenatie was terug te vinden bij een ander raadslid, waar hij tevens kritiek uit op afsplitsers die de voorkeursdrempel niet hebben gehaald:

“Maar dan het vervolg wat je dan ermee doet, ja, maakt wel wat uit. Ik zou niet zo 'n grote broek durven aan te trekken als ik drie stemmen had gehaald, snap je?”

Ik vind zelf ook als mensen zich onafhankelijk opstellen in de raad. En ze zijn als vijfde of zesde gekozen op de lijst en ze hebben 33 stemmen gehaald. En ze stellen zich onafhankelijk op. En dat geldt ook voor de Tweede Kamer, en dat geldt ook voor Provinciale Staten, dat geldt ook voor de gemeenteraad. Daar vind ik ook iets van. Dan denk ik, joh, als je dan er geen zin meer in hebt, stap lekker op en geef die zetel lekker terug aan je partij.”

Niet alle participanten delen deze mening. Een ander raadslid stelt dat het aantal voorkeurstemmen in zijn optiek geen invloed zou mogen hebben. Omdat raadsleden zijn gekozen zonder last- of ruggespraak, moeten zij volgens hem de vrijheid hebben om hun partij te verlaten. Op de verhelderende vraag of een raadslid met veertig voorkeursstemmen zich

volgens hem zou mogen afsplitsen, antwoordt hij: “als die daar aanleiding toe heeft, dan mag die zich wat mij betreft afsplitsen. Wie ben ik om hem het afsplitsen te ontraden?”

Hiernaast beschreven twee raadsleden dat het aantal voorkeursstemmen wel degelijk invloed heeft gehad, maar dat een andere factor bepalender was. Door een conflict binnen de fractie, hebben zij vrijwillig en onvrijwillig de partij verlaten. Hierdoor gaven beide raadsleden aan, dat wanneer zij hun ontslag zouden indienen als raadslid, de zetel naar een andere kandidaat op de kieslijst zou gaan. Beiden gaven aan dit niet te willen, waardoor deze factor bepalender was dan het aantal voorkeursstemmen. Tenslotte antwoordde één raadslid dat het aantal voorkeursstemmen bij hemzelf geen invloed heeft gehad, maar wellicht bij collega's wel.

5.3. Thema 3, bijzondere rollen binnen de gemeenteraad

In de theoriesectie werd beschreven hoe bijzondere rollen binnen de raad raadsleden mogelijk weerhouden van afsplitsen, omdat deze hen worden afgenomen na een afsplitsing, of een groter gevoel van verantwoordelijkheid met zich meebrengen. Alleen dit aspect beschreven door Yoshinaka (2005) en O'Brien en Shomer (2013) is duidelijk vindbaar in de resultaten. Het gevoel van verantwoordelijkheid wordt vooral beschreven door raadsleden die in hun eerdere fractie ook al fractievoorzitter waren: in dit geval drie van de acht. Zo beschreef één van hen:

“Je hebt natuurlijk een verantwoordelijkheid voor de fractie. En uh, ja, misschien dat het wel invloed heeft. Ik denk dat het wel moeilijker is. Omdat je als fractievoorzitter als laatste het schip zou willen verlaten.”

Toch beschrijft dit raadslid als een belangrijke reden om zich af te splitsen, dat er “twee, of drie, of vier nummers tien op het veld stonden,” waarmee hij doelt op een voetbalelftal. Er waren andere raadsleden binnen zijn oude fractie die ook de rol van fractievoorzitter ambiëerden. Een dergelijke ambitie bestond niet altijd bij de drie raadsleden die na de afsplitsing fractievoorzitter zijn geworden, wat het aantal fractievozitters bij de participanten op zes van de acht brengt. Geen van hen geeft aan zich om de rol van fractievoorzitter te hebben afgesplitst.

In tegenstelling tot de literatuur, zijn er in geen van alle acht gevallen rollen of lidmaatschappen weggenomen door de partijverandering. Er werd juist benoemd dat door de toevoeging van een nieuwe fractie aan de raad, deze fracties een afgevaardigde hebben moeten sturen aan bijvoorbeeld het fractievozittersoverleg of het Presidium. Dit is mogelijk een factor kenmerkend voor de context van Nederlandse gemeenteraden. Drie van de acht participanten

noemden zelf het punt van werkdruk voor raadsleden, in combinatie met sterk verschillende rechten van afgesplitste fracties tussen verschillende gemeenten. Zo mogen zij alle drie geen commissieleden aanwijzen.

Eén van de drie participanten beschrijft dat zijn rol van voorzitter tijdens commissievergaderingen ertoe leidt dat hun fractie bij één van de parallelle commissievergaderingen niet aanwezig kan zijn. Het raadslid beschrijft hoe hij moet kiezen tussen zijn werk voor de gemeenteraad als institutie en het werk als raadslid namens de fractie. Omdat zijn fractie hiervan op de hoogte was, was dit een belangrijke afweging in de keuze tot partijverandering.

“Dus ja, daar ga ik wel de komende twee jaar echt wel goed over nadenken, want als ik wel nog een ronde verkiezingen mee wil doen, zou ik ook mijn geluid moeten laten horen en dat kan op dit moment niet.”

De twee raadsleden die een eenmansfractie vormen, geven beiden aan niet de mogelijkheden te hebben om het raadswerk in te richten zoals zij zouden willen. Wel vinden deze raadsleden beiden samenwerkingen met andere partijen, zelfs met de partij waarvan zij zich hebben afgesplitst. Ondanks de ervaring in de raad van het ene raadslid, en de pragmatische keuzes van de ander, brachten beiden het onderwerp werkdruk in bij dit thema.

“Plus, waar ik ook tegen aanloop, is dat ik echt nog wel wat andere dingen zou willen doen, maar dat ik er gewoon de tijd niet voor heb. Dus dat vind ik echt wel ingewikkeld aan het raadswerk. Dat het er allemaal bij tussen moet. En ik merk dat als ik twee avonden in de week en dat op naast mijn gewone baan.”

“Ja, het moet ook ergens gezond blijven. Dit naast mijn volledige baan en mijn gezin, nou, heeft een behoorlijk impact.”

5.4. Thema 4 en 5, ideologische en interpersoonlijke conflicten

Waar binnen de theoriesectie een duidelijk onderscheid werd gemaakt tussen ideologische en interpersoonlijke conflicten, is gebleken bij het analyseren van de interviews dat deze scheidslijn niet altijd duidelijk is. Ook is er vaak sprake van een opstapeling aan verschillende soorten conflicten, die uiteindelijk allemaal factoren vormen voor de uiteindelijke afsplitsing.

Om deze redenen worden de thema's 4 en 5 gezamenlijk behandeld, om een zo goed mogelijk beeld te schetsen van de verschillende beweegredenen. Voor zover mogelijk, is geprobeerd om een hoofdreden dan wel chronologische weergave te beschrijven.

Zo is er in twee van de acht gevallen sprake van een conflict met de landelijke partij van de raadsfractie. Beide participanten ervaarden onvrede over de koers en keuzes van de landelijke partij waar zij toe behoorden, wat uiteindelijk heeft geleid tot een afsplitsing. Eén van de twee participanten vertelt hoe hij last ervaarde van het label van de landelijke partij. Zo beschrijft hij: “Want ze zeggen altijd, als het goed gaat met een landelijke partij, dan zeil je mee op de wind van het landelijke. En als het slecht gaat, dan heb je ook de last.”

“Want wij moesten dus uitleggen het verhaal van [PARTIJPROMINENT OUDE PARTIJ]. Wij moeten dingen uitleggen als er weer een domme actie in Den Haag plaatsvindt en dan worden wij daarop aangesproken. Dan zijn we hartstikke goed bezig lokaal en vervolgens krijg je die negativiteit over je heen.

En iedere keer naarmate de verkiezingsuitslagen slechter werden, dan gaan partijen vaak nóg stommere dingen doen om uiteindelijk toch zich proberen te onderscheiden. En in plaats van back-to-basics gaan ze dan allerlei rare strapatsen uithalen, waardoor wij eigenlijk nog meer in de knel kwamen.”

Voor het andere raadslid was een recentelijke ontwikkeling in de landelijke partij de druppel om zijn lidmaatschap van de partij op te zeggen. Het was hiermee niet meer mogelijk om raadslid namens deze partij te blijven.

“Nou ja. Dat zat hem dus vooral in landelijk. Ja, en ik vind gewoon. Voor mij werd het een beetje een principekwestie. Ik herkende me landelijk totaal niet meer in die partij. En ik dacht: ja, ik ben nu lid van een partij waar ik eigenlijk helemaal niet meer bij thuis voel.”

Voor drie van de acht raadsleden is de partijverandering ontstaan vanuit een interpersoonlijk conflict binnen de fractie. Eén van hen beschrijft dat er vaker een onprettige sfeer hing tijdens fractievergaderingen, totdat er iets gebeurde dat voor de participant een grens over ging. De participant zelf was hier niet bij betrokken, hij was er getuige van. Toen er geen excuus kwam van het fractielid in kwestie, besloot hij deze fractie te verlaten.

“Met name die normen en waarden staan bij mij heel hoog in het vaandel. Zo ga je gewoon niet met elkaar om. En ik vind eigenlijk... De afgelopen jaren is de politiek al verhard. Dat zie je al in de Tweede Kamer gebeuren, hoe ze met elkaar omgaan. Je mag voor mij sterk, stevig debatten voeren. Op inhoud. Maar je valt nooit iemand aan persoonlijk, op de persoon. In de fractie vind ik dat helemaal not done. Daar zou je een eenheid moeten zijn. Dat vind ik gewoon niet kunnen.”

Het andere raadslid is zelf betrokken geweest bij een conflict. Er was sprake van een voorval, waardoor de participant uit de fractie is gezet. Hoewel dit gebeurde binnen een landelijke partij, beschrijft het raadslid dat hij het meer “aan personen dan aan een hele partij” hangt. Uit principe heeft de participant gekozen om de zetel niet terug te geven aan de partij, omdat zij anders beloond zouden worden voor hun gedrag. Het derde raadslid omschrijft ook een interpersoonlijk conflict, al is deze niet tot een uitbarsting gekomen. Er was sprake van een onprettige sfeer, al voegde hij hier direct aan toe ook zelf een verantwoordelijkheid in te dragen. Zoals beschreven in paragraaf 3, waren er binnen de fractie meerdere raadsleden die de rol van fractievoorzitter ambieerden. Een andere fractievoorzitter aanwijzen zou volgens hem niet de problemen hebben opgelost, want er was een dieper probleem aanwezig:

“Alleen hangt het er wel vanaf hoe dat dan zou gaan. Je hebt ook wel situaties, er was wel een situatie, dat iemand onder je veren schiet, zeg maar, dus die zaagt aan je stoelpoten. Ja, dat is nooit een prettige reden om dan aan de kant te gaan.”

Tenslotte gaven drie van de acht participanten aan dat er een ideologisch conflict plaatsvond, dat zich ontwikkelde in, of al een combinatie was met, een interpersoonlijk conflict. Zo beschrijft één van de participanten hoe zijn lokale partij een politiek-gemêleerd gezelschap was: de fractieleden hadden allerlei verschillende politieke voorkeuren, vergeleken met landelijke partijen. Steeds vaker ontstonden er meningsverschillen en dus ideologische conflicten.

“En je bent natuurlijk de politiek ingegaan, omdat je bepaalde dingen belangrijk vindt. En als je dan vooral ook merkt bij de onderwerpen die voor jónu echt van belang waren, dus die voor jónu echt de reden waren waarom jij erin wilde, maar eigenlijk niet de vrijheid kreeg om daarover te zeggen of daarover in te brengen wat je zelf heel belangrijk vond.”

Deze ideologische meningsverschillen werden gecombineerd met sterke fractiediscipline, of “fractiementaliteit” zoals het raadslid het zelf beschreef. De fractievoorzitter besliste veelal zonder de rest van de fractie erbij te betrekken, en had volgens de participant een voorkeur voor raadsleden op basis van hun opleidingsniveau. De ideologische conflicten, in combinatie met deze interpersoonlijke conflicten, leidde voor dit raadslid tot een afsplitsing.

Eenzelfde soort beschrijving is van toepassing op een andere participant. Hij beschreef hoe er discussie ontstond binnen de fractie over het verkiezingsprogramma, dat door een deel van de oude fractie ter discussie werd gesteld. Dit ideologische conflict werd interpersoonlijk toen het raadslid werd verweten “een fractie binnen een fractie te zijn”. Vervolgens hekelde de participant de inzet van andere fractieleden en het respect voor de fractievoorzitter.

““Ja, maar dan wil ik wel eventjes een gesprek morgenvroeg, om te kijken of wij ook chemie hebben.” Toen heb ik gezegd van: “dat gesprek ga ik helemaal niet aan, want ik ga niet solliciteren op een functie die ik al heb. En chemie? En chemie? Jullie zeggen al vanaf maart ‘22 dat er geen chemie is, waarom zou chemie er dan nu in één keer wel zijn?” “Maar,” zeg ik, “om samen in een fractie te functioneren, hoeven we niet bij elkaar op de verjaardag te komen hè.””

In zes van de acht gevallen benoemen participanten dat andere fractieleden een kant kozen in het conflict. Wat in veel gevallen begon als een ideologisch of interpersoonlijk conflict waar slechts een aantal personen bij betrokken was, werd uitgebreid naar de gehele fractie, waarbij andere leden geacht werden een kant te kiezen. Daarnaast, in slechts twee van de acht gevallen is er door de participanten gesproken over een explosief conflict. Eén keer is het afgesplitste raadslid hier zelf slachtoffer van geworden, de andere keer stapte een raadslid op naar aanleiding van een dergelijke gebeurtenis die niet hemzelf betrof. Vijf van de acht participanten geven ook expliciet aan hun best te hebben gedaan om een dergelijke situatie van ruzie te voorkomen, vooral door in een eerder stadium al hun wegen te scheiden. Hierin is de theorie van Hirschmann (1970) te herkennen, waarbij deze raadsleden voor uittreden (*Exit*) hebben gekozen.

Over de manier van conflictresolutie is opvallend hoe deelnemers lokale partijen vergelijken met landelijke partijen en vice versa. Zo beschrijven raadsleden van lokale partijen hoe er binnen hun partij geen vaste structuren bestaan voor conflicten, wat zij juist wel zien binnen landelijke partijen. Zo beschrijft een participant: “Als je dat netjes inricht met een vertrouwenspersoon en bijvoorbeeld een bestuur die [sic] onafhankelijk kan opereren en

daadwerkelijk de juiste koers voor de partij bewaart, denk ik dat je dit soort onderwerpen niet aan tafel hebt.” Tegelijkertijd beschrijft een raadslid van een landelijke partij dat hij van mening is dat de poging tot conflictresolutie vooringenomen plaatsvond: “Overigens, door het toedoen van die mediator, was dat ook een één-tweetje. En dat gesprek tot splitsing is een initiatief van de twee nu nog zittende fractieleden. Was niet ons initiatief. Wij zijn eigenlijk toen overvallen.”

Opvallend is ook het naar buiten communiceren van de partijverandering in alle gevallen relatief gemoedelijk gebeurt. In drie van de acht gevallen geven de participanten aan dat niet de werkelijke reden is benoemd in de media, of dat deze iets is afgezwakt. Zo vertelt één participant: “Nee, volgens mij was het benoemd als verschil in inzicht of zo. En ik heb dat zo gelaten.” Ook benadrukt een aantal raadsleden dat de gemoedelijkheid te maken heeft met het feit dat de nieuwe partij met de oude partij moet samenwerken in de gemeenteraad, of minimaal “*on speaking terms*” dienen te zijn. Voor nagenoeg alle participanten is dit het geval.

“En ik heb ook met de fractievoorzitter [NAAM OUDE PARTIJ] prima weer een biertje gedronken, want ik dacht van, ik ga hier geen gedoe van maken. Als jij denkt dat dit de beste weg is, dan ben ik het niet met je eens. Maar dat zal dan maar. Dat vindt ‘ie ook heel gekkig. Maar goed, hij is allang blij dat ik geen stampij maak. Dus al met al ben ik als mens daar wel comfortabel. Maar op inhoud is het gewoon helemaal waardeloos.”

5.5. Thema 6, loyaliteit

Hoewel alle participanten precies dezelfde vraag gesteld kregen, als zijnde het gestructureerde deel van de interviews: “in hoeverre was loyaliteit aan uw partij of fractiegenoten een factor in de keuze om van partij te veranderen?”, kunnen er weinig parallellen worden gevonden in de antwoorden van de participanten. De soorten afsplitsingen, met bijbehorende omstandigheden, verschillen namelijk sterk van elkaar. Een eerste type loyaliteit binnen dit thema wordt door twee raadsleden benoemd: loyaliteit naar het College of naar de eigen wethouder. Beide raadsleden gaven aan dat de stabiliteit en het voortbestaan van de coalitie een belangrijke afweging was in het voortraject van de afsplitsing. Dit zou ook als kenmerk kunnen worden getypeerd van de context van Nederlandse gemeenteraden, omdat er geen vervroegde verkiezingen kunnen worden uitgeroepen.

In beide gemeenten is de coalitie niet gevallen, zo geven de participanten aan. Door te investeren in het voortraject, en coalitiepartijen en de wethouder mee te nemen in het proces, kon dit worden voorkomen, vertelt één van de raadsleden. Het andere raadslid vertelt dat zijn

fractie afgesplitst is, maar de coalitie is blijven steunen. Deze participant deelt ook een interessante visie op loyaliteit: volgens hem getuigde het juist van loyaliteit door uit de oude partij te treden voordat het wellicht zou “klappen.” Door eerder deze stap te zetten, kon de nieuwe fractie goede afspraken maken over het ondersteunen van de coalitie. Zo beschrijft hij:

“Wij hebben natuurlijk ook de uitspraak naar iedereen gedaan hè van... ook naar alle wethouders die we hebben gebeld, die horen dat wij met [AANTAL] eruit gaan stappen. Die denken, daar gaat mijn baantje misschien. En die horen daar in dezelfde zin achteraan: we willen jullie wel blijven ondersteunen, we willen de coalitie blijven ondersteunen.

Dus ja, ik ben echt van mening dat we niet meer loyaal hadden kunnen zijn als we dit door hadden laten lopen. Dus wat dat betreft hebben we dat zeker wel uit loyaliteit gedaan.”

Eén raadslid geeft nadrukkelijk aan wel loyaliteit te voelen richting fractiegenoten die samen met hem de nieuwe partij hebben gevormd: zij vormden samen ook een kamp in de oude partij. Aan de andere oude fractiegenoten is er geen sprake van loyaliteit. Ook geeft dit raadslid, samen met een andere participant, expliciet aan meer loyaliteit te voelen richting kiezers, of “mensen voor wie ik het doe”, dan richting de partij. Zo antwoordt één van de raadsleden:

“Kijk, loyaliteit, laat ik het zo zeggen, ja, ik voel me echt verbonden met waarvoor ik gekozen ben en dat sta ik ook ten alle tijde, is dat bij mij hoog in het vaandel. Maar ligt mijn loyaliteit bij de partij of ligt mijn loyaliteit bij de mensen waar ik het eigenlijk voor doe? Ja, en die verkies ik dus echt wel boven de loyaliteit aan de partij.”

Deze visie borduurt voort op een antwoord dat de helft van de participanten geeft en neerkomt op de theorie van Mayhew (1974) waarin de partij als vehikel wordt gezien. Een ander raadslid weet zijn visie zo te verwoorden: “het gaat daar niet om de partij, want de partij is slechts een hulpmiddel om je van A naar B te brengen.” Volgens deze raadsleden wordt een raadslid gekozen op persoonlijke titel, anderen refereren aan “zonder last- of ruggespraak”, maar de conclusie komt vaak op hetzelfde neer.

Voor drie raadsleden die zich vanuit een landelijke partij afsplitsten, was de gewijzigde koers van de partij de voornaamste afweging. Zij beschrijven veel loyaliteit te voelen richting

bepaalde personen binnen de partij, maar minder naar de partij als instituut. Zo geeft één van de raadsleden die tientallen jaren lid was van een landelijke partij aan, hoe hij de algemene ledenvergadering ervaarde waarin de afsplitsing werd aangekondigd:

“En als je dan die mensen weer ziet... En er zijn ook een aantal mensen waar je persoonlijk ook best veel respect voor hebt. Maar die zijn dan toch nog... Die blijven toch vasthouden aan dit verhaal wat er is. En wij zijn eigenlijk daar van weggeleden, van weggestroomd. En dan is dat lastig. En dat is niet fijn.

En wat ik al zei in het begin, als je zo lang lid bent van de partij, ben je ook geen wegloper. Want in die 31 jaar dat ik lid ben geweest, 35 jaar, dan zijn er ook wel mindere perioden landelijk geweest natuurlijk. Snap je? Maar het staat nu wel zo ver van de realiteit af. Ja, dat wij hebben gezegd, we geloven er ook niet meer in.

Dat is dan op een gegeven moment... Toen zei ik het met een huwelijk, zo moet je het zien. En ja, dat is vervelend. En dat is altijd pijnlijk. Scheiding doet altijd zeer.”

Een ander raadslid dat zich afsplitste van de landelijke partij vertelt ervaren te hebben dat hij zijn fractiegenoten in de steek liet. Maar de loyaliteit naar zijn eigen principes won het van de loyaliteit naar de partij als instituut. Dit werd bevestigd door de manier waarop er werd omgegaan door de landelijke partij toen het raadslid aangaf zich af te splitsen: middels een brief werd laten weten dat hij nooit meer lid zou mogen worden van de partij. Hij vertelt: “ja weet je, hoe loyaal zijn zij dan aan mij? Ik weet het niet zo goed wat ik hier ook moet antwoorden. Maar ik vind dat loyaliteit moet twee kanten opwerken denk ik.”

Drie van de vier raadsleden die zich afsplitsten van een landelijke partij zijn geen lid meer van deze partij. Twee van hen vrijwillig, één van hen door een conflict. Hij geeft aan absoluut geen loyaliteit meer te voelen aan de partij en ook niet meer aan partijgenoten. Wel gaf dit raadslid eerder in het interview aan het “gek” te zouden vinden zich aan te sluiten bij een andere partij in de raad.

“Stel dat ik me aan zou sluiten bij deze fractie, dan ben ik ineens van een andere kleur. En dan heb ik ineens, moet ik in de verkiezingstijd een ander jasje aan.”

Eén van de raadsleden is dus nog steeds lid van de landelijke partij waarvan hij is afgesplitst. Voor deze landelijke partij is het toegestaan om lid te blijven. Wel vertelt hij niet meer deelneemt aan lokale of provinciale activiteiten. De loyaliteit aan de oude landelijke partij lijkt nog steeds aanwezig, zo valt af te lezen aan zijn antwoord.

“Nou, landelijke loyaliteit aan de landelijke [OUDE PARTIJ], die werd ook dalende. Maar zoals gezegd, je bent lid. En als je kritiek hebt, dan zijn er algemene ledenvergaderingen om die kritiek te spuien. Maar in de basis ben ik loyaal aan de [OUDE PARTIJ].

Hoewel ik het met zowel bestuurlijk als politiek niet altijd eens ben, maar blijf ik [OUDE PARTIJ]. Ik blijf ook lid. Omdat ik een [IDEOLOGISCHE RICHTING] ben. En ook in moeilijke tijden steun je de partij.”

Opvallend is hoe ook de theoretische verwachting niet wordt bevestigd in de Nederlandse context: loyaliteit is voor de meeste participanten een gevoel richting vooral mensen binnen de partij, of inwoners uit hun gemeente. In de antwoorden is geenszins sprake van loyaliteit omwille van het derde thema *office-holding*, zoals de literatuur beargumenteerde.

Conclusie

Vooropgesteld, in de interviews is duidelijk naar voren gekomen dat de partijverandering voor de meeste raadsleden een emotionele en ingrijpende gebeurtenis is geweest. De participanten hebben duidelijk laten zien erg betrokken te zijn bij het raadslidmaatschap, met eigen visies op het ambt. Tegelijkertijd waren er ook verschillen tussen participanten en de omstandigheden. Zoals ook beschreven in de casusselectie, was de steekproef in veel aspecten, ondanks het selecte karakter, divers. Zo splitsten vier participanten alleen af, de andere met twee of meer. Eén participant was afkomstig uit een kleine gemeente, vijf uit een middelgrote, twee uit een grote.

Wat betreft het eerste thema, is slechts in één geval duidelijk de afweging aangaande herverkiezing naar voren gekomen. Hierbij gaf het raadslid aan dat de tijd om zich te profileren als nieuwe partij te kort zou zijn, waardoor hij zich eerder heeft afgesplitst. De baten en kosten waren hier, in lijn met de rationelekeuzetheorie, afgewogen. Verder gaven twee raadsleden aan dat er ten tijde van de afsplitsing wel over herverkiezing is gesproken, de overige vijf participanten hebben het hier destijds niet over gehad.

Zes van de acht raadsleden antwoordden bij het tweede thema dat het aantal voorkeursstemmen een afweging heeft gevormd bij de keuze voor de partijverandering. Hiermee wordt de theorie van Klein (2016) aangaande de rol van voorkeursstemmen in kiesstelsels met deze mogelijkheid, door dit onderzoek bevestigd. Tevens biedt dit deel van het onderzoek een concreet resultaat en dus aanbeveling voor verder onderzoek. Betreffende het derde thema van deze scriptie, bijzondere rollen binnen de gemeenteraad, biedt dit onderzoek ook een concreet resultaat: in tegenstelling tot de literatuur, zijn de participanten geen rol binnen de raad verloren door de afsplitsing. Wel werden door meerdere participanten het onderwerp werkdruk en institutionele factoren benoemd, waarbij vooral de laatste een aanbeveling voor verder onderzoek kan zijn.

Daarbij is een mogelijk effect onderbelicht gebleven in dit onderzoek, wat mogelijk wel van belang kan zijn bij dit thema: doorgroeimogelijkheden. Mogelijk heeft het uitzicht op de functie van fractievoorzitter of zelfs wethouder wel degelijk invloed op de afweging om van partij te veranderen. Toch staat deze factor nog altijd tegenover de vaak ideologische en interpersoonlijke conflicten die vaak de directe aanleiding vormen voor de afsplitsingen, vaak beschreven als ingrijpende gebeurtenissen door de participanten.

Wederom is de diversiteit kenmerkend bij thema 4 en 5: twee raadsleden hadden een conflict met de landelijke partij, drie raadsleden hadden een vooral interpersoonlijk conflict, de

drie overige raadsleden typeren een ideologisch conflict dat zich ontwikkelde in, of een combinatie was met een interpersoonlijk conflict. In zes van de acht gevallen, spreken de raadsleden over de vorming van twee kampen binnen de partij. En bij drie partijveranderingen geven de raadsleden aan dat de werkelijke aanleiding niet naar buiten is gecommuniceerd, of is afgezwakt.

Tenslotte is het zesde thema loyaliteit behandeld. Ook hier zijn verschillende soorten antwoorden te onderscheiden, te beginnen bij twee raadsleden met loyaliteit aan de coalitie, het College of de wethouder namens deze partij. Toch geeft de helft van de participanten aan dat zij loyaliteit voelen richting kiezers, of “mensen voor wie ik het doe”: een voorbeeld van de partij als vehikel, zoals beschreven door Mayhew in 1974. Dit is in lijn met de bevinding dat raadsleden voornamelijk loyaliteit voelen richting fractiegenoten en nauwelijks naar de partij. Deze werden door participanten strikt gescheiden van elkaar. Zeker bij raadsleden die eerder tot een landelijke partij behoorde, is slechts één van hen nog steeds lid van de partij.

Belangrijk om te vermelden, is dat het onderzoek een limitatie kent. Zoals aangegeven in de methodesectie, is er sprake van een non-responsbias: alleen raadsleden die zich sinds de verkiezingen van 2022 hebben afgesplitst, konden of wilden deelnemen aan het onderzoek. Dat betekent dat een groep afsplitsers in het tweede deel van een raadsperiode onderbelicht is gebleven, waardoor bijvoorbeeld de theorie van Mershon en Shvetsova (2007) niet kon worden getoetst. Daarnaast vloeit er een limitatie voort uit de theorie het *Exit, Voice and Loyalty framework* van Hirschmann (1970). Dit onderzoek richt zich immers op raadsleden die alleen hun fractie of partij hebben verlaten (*Exit*), terwijl zij er ook voor kunnen kiezen ontslag te nemen als raadslid. En daarbij kunnen raadsleden die zijn aangebleven na een conflict ook een interessante opvatting delen, in het bijzonder aangaande loyaliteit.

Concluderend was het doel van dit onderzoek om een eerste aanzet te geven tot de theoretische onderbouwing van afsplitsingen binnen Nederlandse gemeenteraden. De combinatie van de toenemende mate waarin dit plaatsvindt, met de verhoogde werkdruk voor raadsleden en versplintering binnen raden, is het belangrijk om meer inzicht te verkrijgen in deze processen. Hierom was het doel van dit onderzoek niet om een normatieve stelling aan te nemen, of concrete voorstellen te doen hoe met afsplitsingen om moet worden gegaan. Vooropstaat dat de participanten van dit onderzoek hart hebben voor het ambt dat zij bekleden en de gemeente waarvoor zij dienen.

Bibliografie

- Abels, R. (2018, 3 februari). *Gemeenteraden worden lappendekens van minifracties*. Trouw. <https://www.trouw.nl/nieuws/gemeenteraden-woorden-lappendekens-van-minifracties~b0db86942/>
- Aldrich, J. H., & Bianco, W. T. (1992). A game-theoretic model of party affiliation of candidates and office holders. *Mathematical And Computer Modelling*, 16(8–9), 103–116. [https://doi.org/10.1016/0895-7177\(92\)90090-8](https://doi.org/10.1016/0895-7177(92)90090-8)
- Bryman, A. (2016). *Social research methods*. Oxford University Press.
- Carson, J. L., Koger, G., Lebo, M. J., & Young, E. (2010). The Electoral Costs of Party Loyalty in Congress. *American Journal Of Political Science*, 54(3), 598–616. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2010.00449.x>
- Desposato, S. (2006). Parties for Rent? Ambition, Ideology, and Party Switching in Brazil's Chamber of Deputies. *American Journal Of Political Science*, 50(1), 62–80. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2006.00170.x>
- Gherghina, S., Close, C., & Kopecký, P. (2019). The dynamics and dimensions of intra-party conflict: Introduction to the special issue. *Party Politics*, 25(5), 649–651. <https://doi.org/10.1177/1354068819836048>
- Heller, W. B., & Mershon, C. (2008). Dealing in Discipline: Party Switching and Legislative Voting in the Italian Chamber of Deputies, 1988–2000. *American Journal Of Political Science*, 52(4), 910–925. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2008.00350.x>
- Hott, H. A. C. F., & Sakurai, S. N. (2020). Party switching and political outcomes: evidence from Brazilian municipalities. *Public Choice*, 187(3–4), 403–438. <https://doi.org/10.1007/s11127-020-00786-6>
- Hoving, R. (2023, 12 december). *Studentenpartij verliest zetel na chaotische opvolging fractievoorzitter Esma Kendir: komt coalitie in gevaar?* Algemeen

- Dagblad. <https://www.ad.nl/utrecht/studentenpartij-verliest-zetel-na-chaotische-opvolging-fractievoorzitter-esma-kendir-komt-coalitie-in-gevaar~a5ca24f22/>
- Kanthak, K. (2009). U.S. State Legislative Committee Assignments and Encouragement of Party Loyalty: An Exploratory Analysis. *State Politics & Policy Quarterly*, 9(3), 284–303. <https://doi.org/10.1177/153244000900900302>
- Katô, J. (1998). When the party breaks up: exit and voice among Japanese legislators. *American Political Science Review*, 92(4), 857–870. <https://doi.org/10.2307/2586308>
- Kemahlioglu, Ö., & Sayarı, S. (2017). Defecting alone or splitting together? Individual and collective party switching by legislators. *Public Choice*, 171(1–2), 187–206. <https://doi.org/10.1007/s11127-017-0433-0>
- Kerevel, Y. P. (2014). Loyalty and Disloyalty in the Mexican Party System. *Latin American Politics And Society*, 56(03), 93–117. <https://doi.org/10.1111/j.1548-2456.2014.00242.x>
- Ketelaar, T. (2019, 24 oktober). Ruzie in de raadsfractie? Dan volgt al snel een afsplitsing. *NRC*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/10/23/ruzie-in-de-raadsfractie-dan-volgt-al-snel-een-afplitsing-a3977673>
- Ketelaar, T. (2021, 17 oktober). Toename afsplitsingen in lokale politiek: al 150 nieuwe fracties. *NRC*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/10/17/toename-afplitsingen-in-lokale-politiek-al-150-nieuwe-fracties-a4062122>
- Klein, E. (2016). The personal vote and legislative party switching. *Party Politics*, 24(5), 501–510. <https://doi.org/10.1177/1354068816678886>
- Lau, R. R., & Redlawsk, D. P. (2001). Advantages and Disadvantages of Cognitive Heuristics in Political Decision Making. *American Journal Of Political Science*, 45(4), 951. <https://doi.org/10.2307/2669334>

- Mayhew, D. R. (1974). *Congress: The Electoral Connection, Second Edition*. Yale University Press.
- Mershon, C. (2014). Legislative Party Switching. In *The Oxford Handbook of Legislative Studies* (pp. 418–435). Oxford Academic.
- Mershon, C., & Shvetsova, O. (2007). Parliamentary Cycles and Party Switching in Legislatures. *Comparative Political Studies*, 41(1), 99–127. <https://doi.org/10.1177/0010414007303651>
- Milazzo, C., & Scheiner, E. (2011). When do you follow the (national) leader? Party switching by subnational legislators in Japan. *Electoral Studies*, 30(1), 148–161. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2010.11.015>
- Müller, W. C., & Strøm, K. (1999). Policy, Office, or Votes?: How Political Parties in Western Europe Make Hard Decisions. In *Cambridge University Press eBooks*. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511625695>
- Netwerken van onze leden | VNG*. (z.d.). VNG. <https://vng.nl/artikelen/netwerken-van-onze-leden#:~:text=Dit%20zijn%20gemeenten%20met%2030.000%20tot%2080.000%20inwoners>.
- O’Brien, D. Z., & Shomer, Y. (2013). A Cross-National Analysis of Party Switching. *Legislative Studies Quarterly*, 38(1), 111–141. <https://doi.org/10.1111/lsq.12005>
- Otjes, S., Boogers, M., & Voerman, G. (2020). Getting Party Activists on Local Lists. *Politics Of The Low Countries*, 2(2), 148–168. <https://doi.org/10.5553/plc/258999292020002002003>
- Van Thiel, S. (2021). *Bestuurskundig onderzoek: een methodologische inleiding* (4de editie). Uitgeverij Coutinho.

- Vollaard, H., Jansen, G., Binnema, H., De Blok, L., Boogers, M., Dekker, P., & Den Ridder, J. (2022). *Democratie in de gemeente: Lokaal Kiezersonderzoek 2022*. Stichting KiezersOnderzoek Nederland. <https://research.utwente.nl/en/publications/opkomst-en-stemgedrag>
- Volpi, E. (2018). Ideology and party switching: A comparison of 12 West European countries. *Parliamentary Affairs*, 72(1), 1–20. <https://doi.org/10.1093/pa/gsx079>
- Vos, T., Van der Vlist, D., Veenendaal, W., & Otjes, S. (2023). *Gezond Dualisme: Hoe coalitie- en oppositieraadsleden samen kunnen zorgen voor een sterke gemeenteraad*. <https://www.raadsleden.nl/assets/Eindrapport-Gezond-dualisme-Hoe-raadsleden-van-coalitie-en-oppositie-samen-voor-een-sterke-raad-kunnen-zorgen-v2.pdf>
- Waling, G. (2017). *Zetelroof: fractiediscipline en afsplitsing in de Tweede Kamer 1917-2017*.
- Yoshinaka, A. (2005). House Party Switchers and Committee Assignments: Who Gets “What, When, How?” *Legislative Studies Quarterly*, 30(3), 391–406. <https://doi.org/10.3162/036298005x201608>

Appendix A: topiclist

Introductie

- Kort voorstellen
- Onderwerp introduceren + doel van het onderzoek
- Duur van onderzoek: 30 minuten

Informed consent

- Het gaat om uw ervaring: er is geen goed of fout;
- U mag altijd vragen om verduidelijking
- U hoeft geen antwoord te geven op vragen en we kunnen op elk moment stoppen met het interview
- Anonimiteit is gegarandeerd. Alles wat te herleiden is, wordt gecensureerd.
- Opname, uitwerking, coderen uitleggen. Na het inleveren wordt de opname verwijderd.

Interview

- Zou u zelf willen beschrijven wat de aanleiding was voor uw partijverandering?
- Hoe heeft u de partijverandering naar buiten gecommuniceerd? Welke reden heeft u genoemd?

Thema's

- Thema 1: herverkiezing
  - o Heeft u in de keuze om van partij te veranderen rekening gehouden met of u herkozen zou worden bij de eerstvolgende verkiezing?
- Thema 2: het aantal voorkeursstemmen (zoek van tevoren uit)
  - o Als het goed is, heeft u tijdens de verkiezingen van 2018/2022 ... voorkeursstemmen gekregen. In hoeverre heeft dit invloed gehad op de keuze om van partij te veranderen?
- Thema 3: bijzondere rollen
  - o Had u, voordat u van partij veranderde, bijzondere rollen binnen de gemeenteraad? Denk daarbij aan het fractievoorzitterschap, lid of voorzitter van bepaalde commissies (werkgeverscommissie,

Presidium/agendacommissie, vertrouwenscommissie). In hoeverre hadden deze invloed op uw keuze?

- Thema 4: conflicten – ideologisch conflict
  - Was er ten tijde van uw partijverandering sprake van een conflict binnen de fractie dat betrekking had op de ideologie of een lastige politieke keuze?
- Thema 5: conflicten – interpersoonlijk
  - Was er ten tijde van uw partijverandering sprake van een conflict binnen de fractie dat betrekking had op onderlinge relaties? Bijvoorbeeld slechte communicatie of een onprettige sfeer?
- Thema 6: loyaliteit.
  - In hoeverre was loyaliteit aan uw partij of fractiegenoten een factor in de keuze om van partij te veranderen?

Einde

- Bedanken voor de tijd en de moeite
- Nogmaals anonimiteit garanderen: uitleggen dat als ze zich bedenken, ze mij kunnen mailen of bellen.
- Wilt u op de hoogte worden gehouden van het onderzoek en het eindresultaat ontvangen?